

Оксана ТРУМКО,

кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри українознавства
Львівського державного університету внутрішніх справ
(Україна, Львів) oksana_trumko@ukr.net

МОВНИЙ ОБРАЗ БАТЬКА В ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ І. ФРАНКА

У статті розглянута мовна характеристика образу батька в художньому дискурсі Івана Франка. Виявлено особливості представлення цього образу в різних за етнічною належністю типах сімей: українській, польській, єврейській. З'ясовано лексико-семантичні засоби вираження віку, соціального статусу, зовнішнього вигляду, рис характеру, особливостей внутрішньо-сімейної комунікації. Виявлено спільні та відмінні риси, що характеризують батька у різних типах сімей.

Ключові слова: мовний образ, лексико-семантичні засоби, сема, етнічна належність сім'ї, художній дискурс Івана Франка.

Лит. 14.

Oksana TRUMKO,

Ph.D in Philological sciences,
Senior lecturer of Ukrainian Studies department
Lviv State University of Internal Affairs
(Lviv, Ukraine) oksana_trumko@ukr.net

LINGUISTIC IMAGE OF *FATHER* IN THE ARTISTIC DISCOURSE OF I. FRANKO

The lingual characteristic of father image in the artistic discourse of Ivan Franko is considered in the article. The features in this image are revealed in different ethnic types of families: Ukrainian, Polish, Jewish. The lexical-semantic means, that express age, social status, appearance, character traits, characteristics of intra-family communication are ascertained. Common and different features that characterize father in the diverse types of families are revealed.

Key words: linguistic image, lexical-semantic means, same, ethnicity family, artistic discourse of Ivan Franko.

Ref. 14.

Оксана ТРУМКО,

кандидат філологічних наук,
старший преподаватель кафедри українознавства
Львівського державного університету внутрішніх справ
(Україна, Львів) oksana_trumko@ukr.net

ЯЗЫКОВОЙ ОБРАЗ ОТЦА В ХУДОЖЕСТВЕННОМ ДИСКУРСЕ И. ФРАНКО

В статье рассмотрена речевая характеристика образа отца в художественном дискурсе Ивана Франко. Выявлены особенности представления этого образа в разных по этнической принадлежности типах семей: украинской, польской, еврейской. Выявлены лексико-семантические средства выражения возраста, социального статуса, внешнего вида, черт характера, особен-

ностей внутрі-семейної комунікації. Выявлены общие и отличительные черты, характеризующие отца в различных типах семей.

Ключевые слова: языковой образ, лексико-семантические средства, сема, этническая принадлежность семьи, художественный дискурс Ивана Франко.

Лит. 14.

Постановка проблеми. У лінгвістиці під *мовним образом* розуміють комплексне відображення елементу дійсності засобами мови [5, 101]; вербальні відповідники ментальних образів певних предметів, абстракцій чи явищ, що формуються на основі національних концептуально-структурних канонів і лексико-семантичних особливостей відповідної мовної системи [12, 68]. Характеристики образу (його соціальність, індивідуальність та оцінність) у мові художнього твору представлені дескриптивно (описово) й оцінно, що виявляється за допомогою трансформації словникової дефініції через додавання до неї умовної конструкції зі словом загальної оцінки «і це добре/і це погано» [1, 16, 23; 9, 102].

Аналіз досліджень. Особливості актуалізації мовного образу різних фрагментів дійсності вивчають на матеріалі фольклорних та художніх текстів (О. Барабаш-Ревак, О. Войцева, Н. Івлюшкіна, О. Левчук, Т. Скорбач, М. Шленьова, С. Ярмоленко). Образи членів сім'ї привертають особливу увагу дослідників: Н. Венжинович розкрила особливості вербального наповнення концептів *батько* та *мати* на матеріалі відібраних із творів Т. Шевченка фразем української мови, О. Породько-Лях, використовуючи дані суспільно-політичних видань, проаналізувала концепт-тріаду *батько-мати-батьки*, А. Чернова розглянула мовні одиниці, що репрезентують концепти *батько* та *мати* і специфіку їх функціонування в українській лексико-фразеологічній системі, В. Яковлева дослідила вербалізацію концепту *сім'я* в українській мовній картині світу, зокрема систему назв спорідненості і свояцтва [3; 7; 11; 14]. Проте лінгвістичні дослідження образу *батька* у зв'язку із позовними чинниками на матеріалі художнього дискурсу залишилися поза увагою.

Мета статті – виявити засоби представлення мовного образу *батька* у різних за етнічною приналежністю сім'ях на матеріалі художнього дискурсу Івана Франка.

Українська сім'я. Аналіз творів І. Франка дозволяє виділити декілька типів українських сімей (бідна, заможна та ремісничка). Об'єктом дослідження обираємо заможну українську сім'ю, що відповідає соціальному статусу польської та єврейської сімей. Цей тип сім'ї перебував на соціальній драбині вище, ніж прості селяни, не відробляв панщини та інших повинностей, володів землею і мав право голосу в місцевих сеймиках [8, 10].

Образ батька формують прикметники **заможний** («*Василь Півторак був свого часу один із найзаможніших газдів на весь Борислав*» [22, 307], «*Старого Петрія поховано з сільською парадю, звичайною в тих сторонах для заможного селянина*» [25, 485]) та **славний** («*Батько був славний коваль на всі околиці села*» [26, 161]), що у сполученні із іменниками *газда*, *селянин*, *коваль* вказують на високий соціальний статус. Також статус батька підкреслюють прикметники зі значенням позитивної оцінки **благогородніший** та **особливий** [24, 7] та характеризують його як такого, що «відрізняється від інших, відзначається високими моральними якостями та гарними рисами, є чесний, порядний, пройнятий високим поривом, ідеєю, має аристократичне походження» [2, 86, 862].

Відомості про вік батька виражені за допомогою словосполучення «*чоловік уже в літах*» [21, 65] та вказують на «старість».

Особливості зовнішнього вигляду передають іменники *ріст, лице, вуса* [24, 7] у сполученні із: 1) прикметником та прислівником міри вияву ознаки *підсадкуватий трохи*, 2) дієприкметником *підголений*, 3) дієприкметником та якісно-означальним прислівником *підстрижений коротко*. Одяг батька *порядний, гарний, гаптований, тонкий, украшений* і т. д. (*стрій* – ‘порядний’, *камізька* – ‘з гарного гаптованого сукна’, *сорочка* – ‘з тонкого полотна’, ‘старанно і зо смаком вишиваної’, *торба* – ‘борсукова’, ‘украшена’, *палиця* – ‘з твердого дерева’, ‘з гарними срібними співками’ [24, 7]).

Риси характеру також відповідають статусу, ознакою якого є стійкий індивідуалізм, упертість, самостійність, спротив зовнішнім впливам, освіченість [13, 271; 4, 54]. Так, іменники *воля, енергія, свобода духу/рівновага духу* у сполученні із прикметниками зі семами позитивної оцінки *сильний* та *сознательний* [24, 7, 9] характеризують батька як людину, що має ‘твердий, стійкий, вольовий характер’, ‘виявляє рішучість, наполегливість у чому-небудь, непохитність духу’, ‘правильно розуміє та оцінює навколишню дійсність’ [2, 1314, 1515]. Дієслова *усмири* (*похоти і страсті*), *умів панувати* (*над життям*), *ступати* (*з твердою вірою, постійно і сміло, з певністю себе*) [24, 7] позначають ‘скромність’, ‘стриманість’, ‘впевненість у собі та у своїх діях’, ‘сміливість’ та ‘послідовність’. Семантика іменника *доброта* [24, 17] вказує на ‘чуйність, привітність, ласкавість’ [2, 308].

Словосполучення «*зжитися зі старими порядками сільського життя*» [26, 164] позначає батька як ‘людину, що звикла жити в селі’, приписуючи йому певний консерватизм.

Прикметники *працьовитий, ощадливий* ілюструють ‘сумлінне ставлення до роботи, бережливість’ [2, 1103, 873], а предикат *любити порядок* [22, 308] – ‘прихильність до чистоти, прагнення виконувати усе як слід, відповідно до певних вимог, правил’ [2, 1074], тобто батько є ‘добрим господарем’. Батько є *гостинним* та *людяним* [20, 443].

Ставлення батька до дітей передає прикметник *дбайливий* [26, 170], що характеризує чоловіка як такого, що ‘дбає, піклується про сина, виявляє турботу’ [2, 274]. Дієслова *втішатися, любити* та оцінні атрибутиви «...*каже, що він чудово розумна дитина... все вона у нього золота, і розумна, і гарна*» [21, 65] позначають ‘виконання батьком позитивних дій щодо сина’ [2, 209, 630].

Ознакою батька є його *сміх* як вияв щастя, радості, задоволення, вдячності, захоплення та інших позитивних почуттів щодо сина («*По батьковім лиці перебіг усміх*»)»*Батько зареготався* [21, 69]).

У взаємодії *батько* → *дорослий син* спостерігаємо рівноправність, що виражає фразеологічне словосполучення «*як без правої руки*» [22, 310], актуалізуючи увагу на тому, що ‘батько не може обійтися без допомоги сина; син є його помічником, довіреною особою’ [10].

Польська сім’я. Як правило, героями творів І. Франка виступають шляхтичі, що поверталися із еміграції і купували галицькі села («*Пан Евзебій Трацький був колись дідичем обширних дібр в конресовій Польщі. Але кинувшия з шаром до повстання 1863–64 року, він стратив усе і мусів емігрувати за границю. По н’ятилітнім житті в Парижі він прибув з родиною до Галичини, де за останки колишньої фортуни закупив убоге гірське село*» [23, 331]).

Образ батька актуалізують іменники на позначення соціального статусу в теперішньому часі *дідич, пан, польський шляхтич*, а етнічного походження (*українець*) і віросповідання (*належність до руського обряду*) в минулому, оскільки він перейшов із однієї соціальної групи до іншої: «*Пан Антін Субота, дідич села Грушатич... Хоч*

русин з роду, він представляє із себе те, що називають «гарний тип польського шляхтича»; та й належність до руського обряду не перепиняла йому ані на хвилю **бути польським паном...**» [17, 229]. Його поведінка також відповідає новому статусу: «**любити шляхетську традицію, придержуватися шляхетських «старопольських» форм життя і вважати селян бидлом...**» [17, 229].

Батько поважного віку: **70-літній, старий** [19, 217].

Опис його зовнішнього вигляду ілюструють дієприкметник **збудований** у сполученні із прислівником **кренко**, прикметники **здоровий, статний, заживний** [17, 229].

Риси характеру батька розкривають дієприкметник **склонний** (*до хвилевих поривів енергії під впливом розбудженого чуття*), у значенні якого є сема 'імпульсивна, емоційна, позбавлена раціоналізму людина', дієслово **улягати** (*усякому проявові енергійної волі*) [18, 194] із семою 'відсутність власної думки у батька, його здатність потрапляти під вплив інших'.

Діяльність батька позначають дієслово **провадити** (*господарство*) та особовий займенник **сам** («*Пан дідич Пиєстишельський... провадив господарство сам...*» [19, 217]).

Батько 'не бере участі у вихованні сина, не впливає на його дії та погляди' (заперечна частка **не** у сполученні з дієсловами **давати, заходити** (*у розмову*), прислівник **ніколи** [23, 332]). Стосунки між ними є 'конфліктними' (предикат **бували суперечки** [19, 218], де значення іменника **суперечки** позначає незгоду між ким-, чим-небудь [2, 1414]). Дієслова **гримати, сердитися** [19, 224] позначають негативні дії батька щодо сина: він 'голосно лає, дорікає синові' та 'виражає щодо нього гнів, роздратування' [2, 261, 1308]. Батько 'висловлює свою незгоду із діями та поглядами сина': «**...вияснів йому, що він підкладає підпал під власну хату**», «**Старий пан дуже не рад був тій синовій політиці**», «**...батько вважав синові погляди хибними, для шляхти небезпечними, згубними, комуністичними**» [19, 217–218].

Єврейська сім'я. Засобами вираження образу батька у єврейській сім'ї є інформація про його високий соціальний статус: **багач** [15, 401], **аристократ, мільйонер** [16, 110], оскільки майже вся торгівля в тогочасній Галичині і весь промисел були в руках євреїв [6, 78].

Усі дії батька спрямовані на примноження свого багатства («*Поволі в його душі розгорялася страшна, гаряча, сліпа жадоба грошей, заглушувала всякі інші чуття, закривала перед його очима всі завади і манила його тільки одною метою – багатством*» [16, 141]).

Батько виявляє свої розумові здібності лише в практичній діяльності, тобто в фінансових операціях, поза ними йому характерні недостатнє розуміння та кмітливості, що передають лексеми **тупий, непам'ятуций, повертливий** [15, 382].

Діяльність батька, яка спрямована на заробіток грошей, визначає риси його характеру, Він **вирахований, діловий, практичний, твердий, холодний** [15, 404, 409, 441]. Також батькові характерні **безсердечність та нелюдяність** [15, 433].

Особливість світосприйняття батька полягає в його 'забобонності' («*Він був забобонний, і йому в тій хвилі причувалися тільки тисячі проклять, котрі найшли на його голову*» [16, 127]).

На формування світогляду та поведінки батька, як і усіх представників цієї етнічної групи, також великий вплив мала релігія: вона сприяла утворенню уявлень про трудову діяльність у цілому та цінність конкретних професій зокрема; про власність, багатство, бідність; розвиток індивідуалізму, практицизму і релігійного мислення [6, 79]. Так, іменники **відраза, ненависть** характеризують негативне ставлення батька до бідних

людей («сама гадка о них запырала йому дух в груді, наповнювала його відразою, глухою, смертельною ненавистю до всього, що бідне, обдерте, нужденне, повалене в грязь, придавлене нещастям» [15, 374–375]).

Стосунки між батьком та сином позначає заперечна частка *не* у сполученні із дієсловом *дбати*, прислівник *ніколи*, що ілюструє ‘відсутність впливу батька на формування світогляду сина’ [16, 186].

Висновки. Мовний образ *батька* в українській, польській та єврейській сім’ях представлений лексемами, які вказують на його високий соціальний статус сім’ї та багатий зовнішній вигляд. В українській сім’ї образ батька доповнює інформація про позитивні риси характеру та передають інформацію про відмінність від інших селян. Стосунки між батьком та дітьми є демократичними. Він засвідчує свою турботу про них, впливає на формування світогляду. У польській та єврейській сім’ях інформацію про характер батьків актуалізують лексеми з негативним значенням. Стосунки між батьками та дітьми є конфліктними. Батько постає як людина, що перебуває поза сім’єю, усі його дії спрямовані на заробіток грошей, вони не беруть участі у вихованні дітей, не поділяють їх поглядів, засуджують їх дії тощо.

Отже, мовний образ *батька* в українській, польській та єврейській сім’ях представлений різними мовними засобами, що відображає взаємодію мовний образ – етнічна належність сім’ї.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Брага І. І. Мовна репрезентація образу держави у пресі України (кінець 1970-х – початок 2000-х років) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 [Текст] / І. І. Брага. – К., 2002. – 217 с.
2. Великий тлумачий словник сучасної української мови [Текст] / під ред. В. Бусел. – К. : Ірпінь ВІФ «Перун», 2004. – 1440 с.
3. Венжинович Н. Вербалізація концептів батько і мати у фраземах української мови (на матеріалі творів Т. Г. Шевченка) [Текст] / Н. Венжинович // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія. Соціальні комунікації / [ред. кол. Г. В. Шумицька (голова)]. – Ужгород : Говерла, 2014. – Вип. 1 (31). – С. 298–300.
4. Грицак Я. Пророк у своїй вітчизні. Франко та його спільнота (1856–1886) / Ярослав Грицак. – К. : Критика, 2006. – 631 с.
5. Елисеєва О. В. Замещающая функция символа как критерий выделения символического наполнения концептов [Текст] / О. В. Елисеєва // Известия Российского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена. – СПб., 2008. – № 24 (55). – С. 100–105.
6. Монолатій І. С. Галицькі євреї в австрійській період (1772–1918 рр.) / І. С. Монолатій // Judaica Ukrainica. – 2012. – № 1. – С. 73–110.
7. Породько-Лях О. Трансформація етнічних образів у сучасному медіадискурсі (на прикладі концепту-тріади батько-мати-батьки) [Електронний ресурс] / О. Породько-Лях. – Режим доступу : <http://journal.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2142>.
8. Сливка Л. В. Етносоціальний розвиток дрібної шляхти в Галичині (1772–1914 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. істор. наук : спец. 07.00.05 «Етнологія» / Л. В. Сливка. – Івано-Франківськ, 2007. – 20 с.
9. Стернин И. А. Проблемы анализа структуры значения слова / И. А. Стернин. – Воронеж : Изд-во Воронеж. ун-та, 1979. – 156 с.
10. Фразеологічний словник української мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://slovoval.org.ua/49/53415-0.html>.
11. Чернова А. В. Концепти «батько», «мати» в українській лексико-фразеологічній системі світу : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 [Текст] / А. В. Чернова. – Дніпропетровськ, 2010. – 252 с.
12. Щепанська Х. А. Мовний образ, концепт, вербальний символ і їх функціонування [Текст] / Х. А. Щепанська // Лінгвістичні дослідження. – 2012. – Вип. 33. – С. 66–71.

13. Яковенко Н. Українська шляхта з кінця XIV – до середини XVII ст. (Волинь і Центральна Україна) [Текст] / Наталія Яковенко. – К., 1993. – 416 с.

14. Яковлева В. Б. Вербалізація концепту сім'я в українській мовній картині світу : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 [Текст] / В. Б. Яковлева. – Х., 2009. – 240 с.

ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА

15. Франко І. Воа constrictor // Іван Франко. Зібрання творів : у 50 т. / Іван Франко. – К. : Наукова думка, 1978. – Т. 14. – С. 370–441.

16. Франко І. Воа constrictor [Друга редакція] // Іван Франко. Зібрання творів : у 50 т. / Іван Франко. – К. : Наукова думка, 1979. – Т. 22. – С. 109–207.

17. Франко І. Великий шум // Іван Франко. Зібрання творів : у 50 т. / Іван Франко. – К. : Наукова думка, 1979. – Т. 22. – С. 208–317.

18. Франко І. Геній // Іван Франко. Зібрання творів : у 50 т. / Іван Франко. – К. : Наукова думка, 1978. – Т. 18. – С. 191–200.

19. Франко І. Гриць та панич // Іван Франко. Зібрання творів : у 50 т. / Іван Франко. – К. : Наукова думка, 1979. – Т. 21. – С. 217–287.

20. Франко І. З давніх споминок мосі молодості. І, Злісний Сидір // Іван Франко. Зібрання творів : у 50 т. / Іван Франко. – К. : Наукова думка, 1978. – Т. 16. – С. 433–446.

21. Франко І. Малий Мирон // Іван Франко. Зібрання творів : у 50 т. / Іван Франко. – К. : Наукова думка, 1978. – Т. 15. – С. 65–71.

22. Франко І. Навернений грішник // Іван Франко. Зібрання творів : у 50 т. / Іван Франко. – К. : Наукова думка, 1978. – Т. 14. – С. 307–369.

23. Франко І. Не спитавши броду // Іван Франко. Зібрання творів : у 50 т. / Іван Франко. – К. : Наукова думка, 1978. – Т. 18. – С. 325–463.

24. Франко І. Петрії і Довбушуки // Іван Франко. Зібрання творів : у 50 т. / Іван Франко. – К. : Наукова думка, 1978. – Т. 14. – С. 7–244.

25. Франко І. Петрії і Довбушуки [Друга редакція] // Іван Франко. Зібрання творів : у 50 т. / Іван Франко. – К. : Наукова думка, 1979. – Т. 22. – С. 327–490.

26. Франко І. У кузні // Іван Франко. Зібрання творів : у 50 т. / Іван Франко. – К. : Наукова думка, 1979. – Т. 21. – С. 159–170.

REFERENCES

1. Braha I. I. Movna reprezentatsiya obrazu derzhavy v presi Ukrainy (kinets 1970-kh – pochatok 2000-kh rokov) : dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.01 [Текст] / I. I. Braha. – К., 2002. – 217 s.

2. Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [Текст] / pid red. V. Busel. – К. : Irpin VIF «Perun», 2004. – 1440 s.

3. Venzhynovych N. Verbalizatsiia kontseptiv batko i maty u frazemakh ukrainskoi movy (na materialii tvoriv T. H. Shevchenka) [Текст] / N. Venzhynovych // Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii : Filologia. Sotsialni komunikatsii. – Uzhhorod : Hoverla, 2014. – Vyp. 1 (31). – S. 298–300.

4. Hrytsak Ya. Prorok u svoii vitchyzni. Franko ta yoho spilnota (1856–1886) / Yaroslav Hrytsak. – К. : Krytyka, 2006. – 631 s.

5. Eliseeva O. V. Zameshchayushchaya funktsiya simvola kak kriteriy vydeleniya simvolicheskogo napolneniya kontseptov [Текст] / O. V. Eliseeva // Izvestiya Rossiyskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta im. A. I. Gertsena. – SPb., 2008. – № 24 (55). – S. 100–105.

6. Monolatii I. S. Halytski yevrei v avstriiskiy period (1772–1918 rr.) / I. S. Monolatii // Judaica Ukrainica. – 2012. – № 1. – S. 73–110.

7. Porodko-Liakh O. Transformatsiia etnichnykh obraziv u suchasnomu mediadyskursi (na prykladi kontseptu-triady batko-maty-batky) [Elektronnyi resurs] / O. Porodko-Liakh. – Rezhym dostupu : <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2142>.

8. Slyvka L. V. Etnosotsialnyi rozvytok dribnoi shliakhty v Halychyni (1772–1914 rr.) : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. istor. nauk : spets. 07.00.05 «Etnolohiia» / L. V. Slyvka. – Ivano-Frankivsk, 2007. – 20 s.

9. Sternin I. A. Problemy analiza struktury znacheniya slova / I. A. Sternin. – Voronezh : Izd-vo Voronezh. un-ta, 1979. – 156 s.

10. Frazeolohichniy slovnyk ukraïnskoi movy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://slovpedia.org.ua/49/53415-0.html>.
11. Chernova A. V. Kontsepty «batko», «maty» v ukraïnskii leksyko-frazeolohichnii systemi svitu : dys. ... kand. filol. Nauk : 10.02.01 [Tekst] / A. V. Chernova. – Dnipropetrovsk, 2010. – 252 s.
12. Shechepanska Kh. A. Movnyi obraz, kontsept, verbalnyi symvol i yikh funktsionuvannia [Tekst] / Kh. A. Shechepanska // Linhvistychni doslidzhennia. – 2012. – Vyp. 33. – S. 66–71.
13. Yakovenko N. Ukraïnska shliakhta z kintsia XIV – do seredyiny XVII st. (Volyn i Tsentralna Ukraïna) [Tekst] / Nataliia Yakovenko. – K., 1993. – 416 s.
14. Yakovleva V. B. Verbalizatsiia kontseptu sim'ia v ukraïnskii movnii kartyni svitu : dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.01 [Tekst] / V. B. Yakovleva. – Kh., 2009. – 240 s.

DZHERELNA BAZA

15. Franko I. Boa constrictor // Ivan Franko. Zibrannia tvoriv : u 50 t. / Ivan Franko. – K. : Naukova dumka, 1978. – T. 14. – S. 370–441.
16. Franko I. Boa constrictor [Druha redaktsiia] // Ivan Franko. Zibrannia tvoriv : u 50 t. / Ivan Franko. – K. : Naukova dumka, 1979. – T. 22. – S. 109–207.
17. Franko I. Velyky shum // Ivan Franko. Zibrannia tvoriv : u 50 t. / Ivan Franko. – K. : Naukova dumka, 1979. – T. 22. – S. 208–317.
18. Franko I. Henii // Ivan Franko. Zibrannia tvoriv : u 50 t. / Ivan Franko. – K. : Naukova dumka, 1978. – T. 18. – S. 191–200.
19. Franko I. Hryts ta panyh // Ivan Franko. Zibrannia tvoriv : u 50 t. / Ivan Franko. – K. : Naukova dumka, 1979. – T. 21. – S. 217–287.
20. Franko I. Z davnikh spomynok moiei molodosti. I, Zlisnyi Sydir // Ivan Franko. Zibrannia tvoriv : u 50 t. / Ivan Franko. – K. : Naukova dumka, 1978. – T. 16. – S. 433–446.
21. Franko I. Malyy Myron // Ivan Franko. Zibrannia tvoriv : u 50 t. / Ivan Franko. – K. : Naukova dumka, 1978. – T. 15. – S. 65–71.
22. Franko I. Navernenyi hrishnyk // Ivan Franko. Zibrannia tvoriv : u 50 t. / Ivan Franko. – K. : Naukova dumka, 1978. – T. 14. – S. 307–369.
23. Franko I. Ne spytavshy brodu // Ivan Franko. Zibrannia tvoriv : u 50 t. / Ivan Franko. – K. : Naukova dumka, 1978. – T. 18. – S. 325–463.
24. Franko I. Petrii i Dovbushchuky // Ivan Franko. Zibrannia tvoriv : u 50 t. / Ivan Franko. – K. : Naukova dumka, 1978. – T. 14. – S. 7–244.
25. Franko I. Petrii i Dovbushchuky [Druha redaktsiia] // Ivan Franko. Zibrannia tvoriv : u 50 t. / Ivan Franko. – K. : Naukova dumka, 1979. – T. 22. – S. 327–490.
26. Franko I. U kuzni // Ivan Franko. Zibrannia tvoriv : u 50 t. / Ivan Franko. – K. : Naukova dumka, 1979. – T. 21. – S. 159–170.

Статтю подано до редакції 10.03.2016 р